

ЈУГОСЛОВЕНСКО УДРУЖЕЊЕ ЗА НАУЧНО ИСТРАЖИВАЊЕ РЕЛИГИЈЕ
ЈУНИР годишњак – Година XXIV

500 ГОДИНА ПРОТЕСТАНТСКЕ РЕФОРМАЦИЈЕ

приређивачи
ДРАГОЉУБ Б. ЂОРЂЕВИЋ
ДРАГАН ТОДОРОВИЋ

ЈУГОСЛОВЕНСКО УДРУЖЕЊЕ ЗА НАУЧНО ИСТРАЖИВАЊЕ РЕЛИГИЈЕ
УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ – МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ

Ниш, 2017

500 ГОДИНА ПРОТЕСТАНТСКЕ РЕФОРМАЦИЈЕ

ЈУНИР годишњак – Година XXIV
XXIV годишња међународна ЈУНИР конференција
500 година протестантске реформације

Оснивач

Југословенско удружење за научно истраживање религије, Ниш, Србија

Издавачи

Југословенско удружење за научно истраживање религије, Ниш, Србија
Универзитет у Нишу – Машински факултет, Ниш, Србија

За издаваче

Драган Тодоровић
Ненад Т. Павловић

Приређивачи

Драгољуб Б. Ђорђевић
Драган Тодоровић

Рецензенти

Мирко Благојевић
Жолт Лазар

Компјутерска припрема и дизајн

Дарко Јовановић

Штампа

Scero print, Ниш

Тираж

200

ISBN

978-86-86957-20-7

Припремљено у оквиру рада на пројекту *Одрживост идентитета Срба и националних мањина у пограничним општинама источне и југоисточне Србије* (179013), који реализује Универзитета у Нишу – Машински факултет, уз финансијску подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

САДРЖАЈ

1	Protestantizam i Sveto pismo u Srbiji7 <i>Branko Bjelajac</i>
2	Оправдање вером: Confessio Belgica (1561.)13 <i>Сергеј Беук</i>
3	Martin Luther – Jedna od najznačajnijih osoba Europe25 <i>Ivan Cvitković</i>
4	The Methodist Church in Yugoslavia from 1945 to 1965: A Case Study of an Ecumenical Protestant “Free Church”35 <i>Paul Mojzes</i>
5	Protestantism in Macedonia Today55 <i>Ružica Cacanaska</i>
6	Prvih petsto godina: otisci protestantizma u hrvatskom društvu71 <i>Ankica Marinović</i>
7	Doprinos protestantskih vjerskih zajednica obrazovnom sustavu Republike Hrvatske83 <i>Ivan Markešić</i>
8	Protestantska teologija u Beogradu101 <i>Zorica Kuburić</i>
9	Protestantske zajednice u Srbiji: između načela i prakse113 <i>Srđan Barišić</i>
10	Појава и развој неопротестантизма код Румуна у Војводини129 <i>Александра Ђурић</i>
11	Protestantizam i socijalni kapital137 <i>Danijela Gavrilović</i>
12	Protestantski duh i pravoslavna etika rada: slučaj Srbije143 <i>Žikica Simić</i>
13	Протестантизам и хомосексуалност163 <i>Милош Јовановић</i>
14	Утемељење новог верског идентитета код Рома протестаната у југоисточној Србији171 <i>Драган Тодоровић</i> <i>Драгољуб Б. Ђорђевић</i>
15	Религиозно обучение на деца и младежи в циганските евангелски църкви205 <i>Магдалена Славкова</i>

РЕЗИМЕА	217
ИНДЕКС ИМЕНА	229
БЕЛЕШКЕ О АУТОРИМА И ПРИРЕЂИВАЧИМА	231

ПРОТЕСТАНТИЗАМ И ХОМОСЕКСУАЛНОСТ

Теолошке несугласице су, историјски гледано, у протестантизму решава-не поделама и стварањем нових деноминација и овај процес је временом све више добијао на интензитету (DeRogatis 2003, 233). Стога није за чуђење чињеница да у оквиру протестантизма постоји огромна разноликост ставова о најразличитијим питањима, па тиме и о хомосексуалности (за преглед видети Dynes et al. 1990, 1058–1069). Врховни ауторитет у протестантизму је Библија, али се додатно наглашава и способност појединаца да читају и тумаче свете списе.

Уопштено гледајући, протестанти могу да се категоризују у оне главног тока (mainline), који су либералнији, и конзервативније евангелисте. „Либерали“ дозвољавају више слободе у тумачењу светих списа и акценат стављају на друштвени значај религијске делатности, док евангелисти дословно тумаче списе и наглашавају индивидуално искуство преобраћења и личну моралност верника.

Сходно томе, с једне стране постоје схватања хомосексуалности као зла које је последица необузданог хедонизма или неког другог озбиљног посрнућа, а с друге она која је не виде другачије него на хетеросексуалност, у том смислу да ни један варијетет сексуалности није по себи исправан или погрешан, већ да конкретна сексуална пракса у оквиру партнерског и дугорочног односа прожетог љубављу представља највише људско постигнуће (Pickett 2009, 42).

Групе евангелиста, као представника првог поменутог схватања, заступају становиште да је хомосексуалност претња за морал, породицу и ширу заједницу, те да, пошто „није природна“, у основи представља избор или прецизније „животни стил“ (lifestyle), који треба да се осуди и на који треба да се утиче. Они сматрају да на људе који праве тај избор, из овог или оног разлога, треба „исправити“ путем „репаративне терапије“. Овакве конзервативне протестантске групе су посебно присутне у северној Америци, попут *Moral Majority* или *Christian Right*, и њихова мисија као битан део садржи одбрану „универзалних“ стандарда сексуалности заснованих на библијским учењима (DeRogatis 2003, 245).

На другом крају спектра су протестантске деноминације које безусловно прихватају нехетеросексуалне особе у своје окриље и рукополажу свештенике и свештенице који не крију своју истополну оријентацију или врше обреде геј и лезбејских венчања. Најпознатија и највећа организација овог типа је *The Metropolitan Community Church*. За разлику од „конзервативаца“, ове, и по питању схватања људске сексуалности њима блиске групе протестаната, држе до убеђења да је хомосексуалност делом заснована биолошки и да не представља последицу избора. Пошто се грех сматра последицом вољног чина, дакле последицом свесно учињеног избора, они не сматрају хомосексуалност грешном (DeRogatis 2003, 248).

У овом раду ће бити учињен покушај описивања битних момената везаних за две поменуте крајности у протестантском односу према хомосексуалности, уз напомену да су ставови највећег броја деноминација и секти смештени негде између. Комбинације погледа на различите аспекте „геј питања“ – о природи хомосексуалности, грешности саме наклоности али и праксе, геј правима, проблему истополног брака/партнерске заједнице (видети Olson, Cadge & Harrison 2006; Campbell & Robinson 2007; Wald & Glover 2007), рукоположењу хомосексуалних све-

штеника – су изузетно сложене и разнолике, и често представљају једну „експлозивну мешавину библијске херменеутике, ‘научних’ доказа и ширих тема везаних за људска права“ (Hunt 2009, 10). Зато подела на два пола, каква је овде свесно учињена у сврху илустрације протестантског става према хомосексуалности преко екстрема, свакако представља упрошћавање. Ствари се додатно компликују ако се узме обзир став појединих локалних заједница/конгрегација, али и појединих свештеника, који може да буде другачији од званичног става деноминације којој припадају (видети: Olson & Cadge 2002; Cadge, Day & Wildeman 2007; Cadge & Wilderman 2008; Cadge, Olson & Wilderman 2008; Olson, Djupe & Cadge 2011).

Цералд Колман је још 1984. године (Coleman 1984) предложио типологију хришћанских становишта о хомосексуалности: одбацујуће-казнено (хомосексуалност је неморална и не би требало да буде прихваћена); одбацујуће-неказнено (хомосексуалци нису одговорни за њихову оријентацију, али треба да воде непопчан/чедан живот); условно прихватање (углавном прихватање геј оријентације као легитимне, уз инсистирање да геј мушкарци треба да одговорно воде свој живот сходно владајућем моралу) и потпуно прихватање (хомосексуална оријентација и понашање су одраз Божје милости) (цитирано према Hunt 2009, 10).

Но, пре пружања увида у крајње позиције, требало би се осврнути на ново схватање сексуалности које су разрадили протестантски реформатори у односу на, до тада доминантно, разумевање које је постојало у оквиру католичанства. Изворни реформаторски погледи на сексуалност су чинили основу за касније реинтерпретације и многострука „рачвања“ ставова протестантских деноминација и секти о истополној наклоности и пракси.

НОВО СХВАТАЊЕ СЕКСУАЛНОСТИ

Протестантски реформатори су одлучно одбацили свештенички целибат, који постоји код католика, и (пре)вредновали брак као једну од основних друштвених установа, што је довело до артикулације новог погледа на људску сексуалност. Занимљиво је овде поменути да је Католичка црква брак учинила сакраментом тек у XIII веку. Пре тога он је био (само) грађанска заједница на коју се, пре свега, гледало као на породичну ствар (DeRogatis 2003, 234).

Реформатори су сматрали да је целибат заснован на погрешном схватању људске природе и неразумевању односа човека и бога. За разлику од католика, који су тврдили да је целибат духовно (нај)супериорнија опција, протестанти су брак држали за природан, богом дан и посвећен однос. Целибат је тако проглашен за неприродан, супротан божијем плану стварања и множења, уз практичну напомену да је физички немогуће за већина мушкараца и жена да остану у силом наметнутом стању потпуног уздржања од сексуалних односа (Crowther 2016, 669). Историјска је иронија да су протестанти применили категорију „природног“, детаљно елаборирану у оквиру католичке теологије, против католичког схватања људске сексуалности.

Мартин Лутер (Luther) се 1522. године у проповеди *О браку (Predigt vom ehelichen Stand)* позвао на стих „рађајте се и множите се“, из *Књиге постања*, тврдивши да је у питању божански захтев о који људи не могу да се оглуше, те да треба да се удају и жене, те да то не треба, нити сме, да се никоме забрањује (*ibid*). У истој проповеди Лутер говори о сексуалном односу као „неопходнијем од спавања и буђења, једења и пијења и пражњења црева и бешике“ (цитирано према Crowther 2016, 670). Калвин (Calvin) се, у истој намери као и Лутер, 1536. у *Уставама хришћанске вере (Institutio Christianae Religionis)* позвао на стих „није добро да је човек сам“, уз додатно тумачење да је нормално и природно да већина мушкараца и жена имају сексуалну жељу и да треба да ступају у брак да не би па-

ли у грех (Crowther 2016, 669).¹ Швајцарски реформатор Хајнрих Булингер (Bullinger), Цвинглијев (Zwingli) наследник у Цириху, је био изричит у ставу да секс у браку није грешан, и то из три разлога: прокреације, избегавања блуда и подршке која се добија од партнера (*ibid.*). Ова три разлога су поновљена у *Англиканској књизи заједничке молитве (Anglican Book of Common Prayer)* из 1549. године, у делу који се односи на церемонију венчања (Crowther 2016, 670). Ово сугерише постојање теолошког консензуса код протестаната о божански усађеним сексуалним потребама код мушкараца и жена.

Но, „[Ј]едини облик сексуалне жеље коју су протестанти прихватили као ‘природан’ била је жеља за супротним полом и за сексуалним активностима које могу да доведу до зачећа“ (Crowther 2016, 672). Ово је аутоматски значило да је сваки облик изражавања или практиковања сексуалности ван брака и без могућности зачећа, где би потпадао и хомосексуални однос, „неприродан“ и грешан.

Протестанти су сексуалну разуданост обично везивали за католички клер, од кога се нису у битном разликовали у осуди хомосексуалности. Лутер је за хомосексуалност говорио да долази од ђавола и да треба да се третира као ђавоља работа (Vern L. Bullough, у: Dunes et al. 1991, 224). Лутер се иначе уздржавао од расправљања о хомосексуалности, пошто је мислио да његови сународници још увек нису „заражени“ знањем о њеном постојању. Оптуживао је католичке, картузијанске монахе да су први у Немачку донели ту „страшну нечист“ из италијанских манастира, уз ирониичну опаску да су „наравно, образовање и обуку у тој хвале вредној пракси стекли у Риму“ (Rodby 2009, 132–133).

Данашње поделе у протестантизму у вези хомосексуалности су, према Цефрију Сајкеру (Siker 2004; 2007), засноване на: 1) темељним неслагањима у тумачењу и примени Светог Писма, 2) схватању улоге и функције традиције, разума и искуства, те 3) врло различитим схватањима обликовања родног, али и хришћанског идентитета уопште.

Све расправе крећу од Библије. Традиционална читања, која нису подложна „преговорима“ или реинтерпретацијама, у одређеним деловима Светог писма виде неупитну божју осуду хомосексуалности као грешно нарушавање божански установљеног природног поретка. Библијски литерализам је један од главних разлога нетолерантног става према нехетеросексуалцима (Hill, Moulton & Burdette 2004; Burdette, Ellison & Hill 2005).

Места из Библије која се у овом контексту најчешће помињу су: *Коринћанима посланица прва светог апостола Павла*, глава 6, стихови 9 и 10, *Тимотију посланица прва светог апостола Павла*, глава 1, стихови 8-11, *Римљанима посланица светог апостола Павла*, глава 1, стихови 26 и 27, *Прва Мојсијева*, глава 19 (прича о Содоми и Гомори), *Трећа Мојсијева (Књига Левитска)*, глава 18, стих 22, *Трећа Мојсијева*, глава 20, стих 13. Традиционална тумачења су све чешће довођена у питање кроз социо-културну, историјску и политичку контекстуализацију поменутих места, као и другачије преводе одређених хебрејских и грчких термина у циљу избегавања анахронизма – учитавање модерних концепата у библијски текст (видети: Јовановић 2007).

Дебата око улоге традиције се води око тога да ли је вишевековни негативни однос протестантских деноминација према хомосексуалности довољан раз-

² За овај рад је посебно илустративан пример младог пуританског свештеника Мајкла Виглсворта (Michael Wigglesworth, 1631-1705), који у свом дневнику признаје да пати од „неиздрживих мука телесних пожуа“ када мисли на своје младе мушке ученика са Харварда и верује да „прљавштину“ може да превазиђе само кроз молитве и брак (Lee 1987, 133–134; DeRogatis 2003, 239).

лог да се такав однос задржи и данас, или тај став треба да се поново размотри у светлу нових научних открића, пре свега из области биологије и психологије.

Ствар добија на тежини кроз увођење „другачијих“ верника у оквир свештенства. Вилијам Џонсон (William Johnson) је 1972. године као прва хомосексуална особа рукоположен у свештеника у једну „историјску“ или *mainline* цркву – *United Church of Christ* (Melton 2005, xxv), а 2003. је отац Џин Робинсон (Rev. Gene Robinson), који је отворено живео у истополној партнерској вези, постао еписког Диоцезе новохемпширске у оквиру *Епископалне цркве* (xxvi).

Иницијативе за промену односа према нехетеросексуалцима, као и њихова рукоположења, изазвале су дубоке поделе међу протестантима. Посебно занимљив је случај *Англиканске цркве* и контроверзе која је отпочела 1998. на тринаестом редовном десетогодишњем окупљању њених епископа – *The Lambeth Conference*, где је дошло до оштре поделе између „конзервативних“ јужних диоцеза и „либералних“ диоцеза северне хемисфере око питања хомосексуалности и рукоположења жена за свештенице (Carrette & Keller 1999; Rubenstein 2004).

Можда највећи изазов за протестантизам, али и сваку другу религију, представљају верници нехетеросексуалне оријентације. Њихова потреба за припадањем и духовна искуства доводе у питање бескомпромисне осуде и често злонамерне дефамације. Проблем њиховог целовитог и кохерентног идентитета налази, између осталих, могућа решења у крајностима „репаративне терапије“ или прикључивањем црквама које у потпуности прихватају лезбејке и гејеве. Сада се окрећемо опису ових могућности.

КОНЗЕРВАТИВНИ ПОЛ – EXODUS²

Седамдесетих година XX века у Сједињеним Америчким Државама се, као нека врста пандана покретима за „ослобођење“ гејева и лезбејки, појавио покрет *бивших гејева* (*ex-gay*). Добио је највише следбеника у оквиру евангелистичких деноминација. Често су у питању биле групе које организују програме „репаративне терапије“ у циљу буђења „успаване хетеросексуалне жеље“ код хомосексуалаца који су решили да прекину са „грешним животом“ и „врате се на прави пут“.

Представници *покрета бивших гејева* су уверени да је (психолошко) саветовање уз постојање групе за подршку неделотворно ако потенцијални „преобраћеници“, а актуални „грешници“, не „приме Исуса у свој живот“, тј. ако цео процес, као централну, нема религијско-духовну димензију. Ово је од суштинског значаја, с обзиром да полазишно схватање истополне наклоности као последице пада човека и његовог предавања страстима, управо у хомосексуалности види препреку која онемогућава заједницу љубави човека и бога.

Кровна организација различитих *ex-gay* црквених заједница (ministries) – *Exodus International* (основана у Америци 1976, а престала са радом 2013. године) названа је по Другој књизи Мојсијевој – *Изразак*, што би попут ослобађања Јевреја од египатског ропства, требало да упућује на „ослобађање“ гејева и лезбејки од „робовања својим палим страстима“ и „грешном животном стилу“.

Делатношћу и идеологијом *Exodus*-а се, између осталих, бавила и Мишел Волкомир (Wolkomir 2001; 2006), која је за наслов своје монографије о борби геј и бивших-геј хришћана са светим и сексуалним узела стихове из Прве Павлове посланице Коринћанима: *Be Not Deceived (He varaјте се)* – пошто живот уз потпуно предавање Исусу Христу није могућ ако се неко „прља“ грехом хомосексуалности.

² Овај одељак текста се делом ослања на Јовановић 2016, 149–156.

За разлику од неких хришћанских конгрегација које одбацују хомосексуалце, *Exodus* их прихвата и нуди им помоћ у превазилажењу хомосексуалности, коју разуме као грех који је исти као и било који други – ни на који начин гори од осталих (Wolkomir 2006, 31).

„Кроз близак и исправан однос са Богом хомосексуалци могу да осете Божију спасоносну љубав и исцељење које ослобађа појединце од хомосексуалности и допушта им да поново преузму њихове истинске хетеросексуалне идентитете. Управо је ова идеја – да појединци могу да се ослободе робовања њиховим сексуалним греховима – садржана у имену организације (Wolkomir 2006, 32).“

Exodus одбацује схватање по коме је хомосексуалност урођена или плод свесног избора. Као и сваки други грех, хомосексуалност је, према учењу ове организације, последица изгнанства из раја које је резултирало човековим палим стањем – постајањем отвореним за зло. Дакле, као грех, хомосексуалност следи из других грехова – које је починила особа сама или грехова које су други починили против ње.

„[Г]овори се да хомосексуалност потиче од неке емоционалне или психичке трауме која „изврће“ прикладна сексуална осећања и понашања која би иначе требало да се појаве природно из одговарајућег родног идентитета. Такво извртање и искривљавање се држи као последица неког облика греха, који су починили значајни други, према детету. У овом смислу, поборници *ex-gay* покрета виде као корен хомосексуалности људски пркос у односу на Божије законе, али не, као што то конзервативци главног тока често истичу, кроз свестан избор хомосексуалних индивиду да имају грешни стил живота (Wolkomir 2006, 35).“

У питању је једна специфична мешавина моралног атавизма и религијско-педагошког оптимизма, где коначни циљ „излечења“, по *Exodus*-у, није престанак хомосексуалног понашања (практиковања истополних сексуалних односа), хетеросексуални брак, нити промена свести (у смислу другачијих мисли и жеља/жудњи). Све наведено су само нус-продукти постајања све више „саобличеним лику Исуса Христа“. Пут сваког појединца до саображења је, сходно јединствености сваке личности, посебан, али циљ је исти за све: постајање што је могуће више налик идеалном оцу – помагачу на путу покорности и праведности.

Да би стигао до циља, грешник мора најпре да буде духовно убеђен у то да је хомосексуалност супротстављена божијој вољи. Затим мора да буде убеђен да бог може да излечи, те да буде спреман да уради било шта и све што је потребно да би следио реч божију и постао што је могуће више христолик. Грешник мора да препозна и призна да је сва моћ и ауторитет у рукама бога, без кога, ако се ослони на себе самог, нема исцељења. Према *Exodus*-у, ово је најтежи корак, јер од индивидуе тражи истинско и безусловно предавање богу, потпуно веровање у њега и његову милост, а оваква (религиозна) пракса, која води до преображавања геја у бившег-геј хришћанина, могућа је у оквиру тзв. *тоталних институција*, које је још шездесетих година прошлог века описао Ервинг Гофман (Goffman 1961).

ЛИБЕРАЛНИ ПОЛ – THE METROPOLITAN COMMUNITY CHURCH

Октобра 1968. године Трој Пери (Трој Perry), бивши пентакостални свештеник, је основао прву *Metropolitan Community Church* (MCC). Већ 1970. године

одржана је инаугурална конференција на којој се пет постојећих цркава ујединило у *Universal Fellowship of Metropolitan Community Churches* (Wilcox 2003, 18). У оквиру Изјаве о мисији те деноминације стоји да је она: „хришћанска црква основана у оквиру, али са досегом преко, геј и лезбејских заједница“, уз додавањем: „Ми служимо међу онима који трагају и славе интеграцију своје духовности и сексуалности“ (*ibid.*).

Ова деноминације има статус службеног посматрача у *Светском савезу цркава*, али није примљена у амерички *Национални савет цркава* (*National Council of Churches*). Не постоје детаљни демографски подаци, али процењује се да данас у оквиру МСС има преко 300 конгрегација са више од 40000 верника (Wilcox 2003, 18).

Што се тиче званичне доктрине МСС, могло би да се каже да је њена кључна карактеристика хибридниост. Иако се у официјелним документима наводи да је у питању хришћанска заједница, на локалном нивоу је остављено довољно слободног простора за прилично различите праксе: од оних које подсећају на богослужења тзв. *high-churches*, какве су Католичка или Англиканска, до оних које укључују *New Age* веровања, метафизичке принципе или поштовање богиње (*Goddess-based beliefs*) (Wilcox 2003: 19). Заправо је једини захтев да конгрегације једном у седмици, недељом, држе ритуал богослужења.

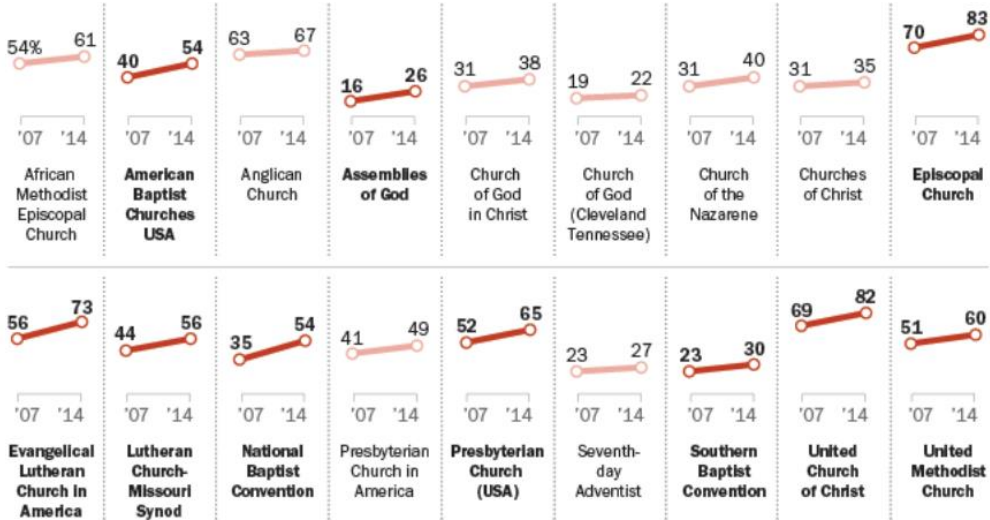
Мелиса Вилкокс је разматрала спољне и унутрашње факторе који су довели до релативно брзог и обухватног ширења МСС-а (Wilcox 2003, 84–99). Пре свега, ова црква је својим члановима, претежно лезбејкама и гејевима, обезбедила заједницу у којој су могли да нађу сигурност и простор слободан од осуде и прогањања. Од екстерних, односно друштвених и политичких, чинилаца који су „дали ветар у леђа“ МСС свакако треба поменути деловање покрета за људска и грађанска права из шездесетих година ХХ века (који су шири социјални контекст учинили осетљивијим за недаће угњетених мањина), затим трендове у теологији, од којих је свакако најзначајнији онај везан за појаву теологије ослобођења (*liberation theology*) чије је деловање такође ишло у правцу еманципације и инклузије маргинализованих. Ту је и развој евангелизма, чија су одређена начела инкорпорирана у МСС, па је тако Трој Пери могао себе да опише као „либералног евангелисту“, што је свакако привукло доста верника чија је изворна провенијенција била управо евангелистичка. Дебате о хомосексуалности у оквиру црква главног тока су помогле развоју МСС тако што су поставивши то питање „на дневни ред“ помогле у медијској промоцији те цркве. Слични су били ефекти Покрета за ослобођење гејева (*Gay Liberation Movement*) и лезбејског феминизма.

Унутрашњи фактори успеха МСС су агилно вођство и високе организационе способности њеног оснивача, као и његова харизма и „ватрена реторика“, која сигурно има везе са његовим пентакосталним коренима. Иако је већина од поменутих друштвених трендова данас ствар прошлости, МСС и даље представља популаран избор на религијском тржишту, колико због солидног степена институционализованости, толико и због флексибилности која је омогућена хибридном доктрином.

ЗАКЉУЧАК

Почетком ХХИ века дошло је до значајних помака ка прихватању геј и лезбејских хришћана у протестантским црквама, које су, чини се, остале свесне задатка да буду цркве *semper reformans* (у сталној реформи). Поменуто прихватање одражава обухватније промене ставова према хомосексуалцима у савременом друштву.

Прихватање хомосексуалности је у порасту у код хришћана у Америци, чак и међу припадницима цркава које се снажно противе хомосексуалним праксама као грешним: 66% *mainline* протестаната се 2014. године слаже са тврдњом да хомосексуалци треба да буду прихваћени у друштву (у односу на њих 56% 2007), 36% Евангелиста (26% 2007) и исти проценат Мормона (24% 2007. године) и 16% Јеховиних сведока (12% 2007. године) (Murphy 2015). Детаљнији приказ промене ставова по протестантским деноминацијама је дат у *Графикону 1*:

Графикон 1: Чланови многих протестантских деноминација у већој мери прихватају хомосексуалност (бројеви означавају проценат припадника деноминација који се слажу са тврдњом да хомосексуалност треба да буде прихваћена у друштву 2007. и 2014. године) (преузето из Murphy 2015).

Није за чуђење и појава *queer* теологије (видети Althaus-Reid 2002) управо у оквиру протестантске теолошке мисли, што је још један показатељ да ће питања везана за нехетеросексуалност у протестантизму остати на дневном реду током овог столећа.

ЛИТЕРАТУРА

- Althaus-Reid, M. 2002. *Indecent Theology: Theological Perversions in Sex, Gender and Politics*. London and New York: Routledge.
- Burdette, A. M., C. G. Ellison & T. D. Hill. "Conservative Protestantism and Tolerance toward Homosexuals: An Examination of Potential Mechanisms". *Sociological Inquiry* 75, 2 (2005): 177–196.
- Cadge, W., H. Day & C. Wildeman "Bridging the Denomination-Congregation divide: Evangelical Lutheran Church in America Congregations Respond to Homosexuality". *Review of Religious Research* 48, 3 (2007): 245–259.
- Cadge, W., L. R. Olson & C. Wilderman "How Denominational Resources Influence Debate about Homosexuality in Mainline Protestant Congregations". *Sociology of Religion* 69, 2 (2008): 187–207.
- Cadge, W. & C. Wilderman "Facilitators and Advocates: How Mainline Protestant Clergy Respond to Homosexuality". *Sociological Perspectives* 51, 3 (2008): 587–603.
- Campbell, D. C. & C. Robinson. 2007. "Religious Coalitions For and Against Gay Marriage: The Culture War Rages On". In *The Politics of Same-Sex Marriage*, edited by C. A. Rimmerman & C. Wilcox, 131–154. Chicago and London: University of Chicago Press.

- Carrette, J. & M. Keller "Religions, Orientations and Critical Theory: Race, Gender and Sexuality at the 1998 Lambeth Conference". *Theology and Sexuality* 6, 11 (1999): 21–43.
- Coleman, Gerald D. "Homosexuality and the Churches: An Overview". *Ecumenical Trends* 13, 8 (1984): 113–116.
- Crowther, K. M. 2016. "Sexual Difference". In *The Oxford Handbook of the Protestant Reformations*, edited by U. Rublack, 667–687. Oxford: Oxford University Press.
- DeRogatis, A. 2003. "Varieties of Interpretations: Protestantism and Sexuality". In *Sexuality and the World's Religions*, edited by D.W. Machacek & M. M. Wilcox, 231–253. Santa Barbara, Denver and Oxford: ABC-CLIO.
- Dynes, W. R., W. Johansson, W. A. Percy & S. Donaldson, eds. 1990. *Encyclopedia of Homosexuality*. New York: Garland Publishing.
- Goffman, E. 1961. *Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. New York: Anchor Books.
- Hill, T. D., B. E. Moulton & A. M. Burdette. "Conservative Protestantism and Attitudes Toward Homosexuality: Does Political Orientation Mediate This Relationship?", *Sociological Focus* 37, 1 (2004): 59–70.
- Hunt, S. 2009. "Introduction – Saints and Sinners: Contemporary Christianity and LGBT Sexualities". In *Contemporary Christianity and LGBT Sexualities*, edited by S. Hunt, 1–22. Farnham: Ashgate.
- Јовановић, М. 2007 „Хомосексуалност у Светом Писму – Алтернативна тумачења”. У културном додатку листа *Данас – Бетон*, бр. 32, уторак 13. новембар 2007: I–II.
- Јовановић, М. 2016. *Идентитет, религиозност, сексуалност: проблем идентитета религиозних ЛГБТ особа у Србији*. Нови Сад: Mediterran Publishing.
- Lee, P. J. 1987. *Against the Protestant Gnostics*. New York and Oxford: Oxford University Press.
- Melton, J. G. 2005. *Encyclopedia of Protestantism*. New York: Facts on File.
- Murphy, C. 2015. "Most U.S. Christian Groups Grow more Accepting of Homosexuality", преузето са: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/12/18/most-u-s-christian-groups-grow-more-accepting-of-homosexuality/>, последња посета: 8. 9. 2017.
- Olson, L. R. & W. Cadge. "Talking about Homosexuality: The Views of Mainline Protestant Clergy". *Journal for the Scientific Study of Religion* 41, 1 (2002): 153–167.
- Olson, L. R., W. Cadge & J. T. Harrison. "Religion and Public Opinion about Same-sex Marriage". *Social Science Quarterly* 87, 2 (2006): 340–360.
- Olson, L., P. A. Djupe & W. Cadge. 2011. "American Mainline Protestantism and Deliberation about Homosexuality". In *Faith, Politics, and Sexual Diversity in Canada and the United States*, edited by D. Rayside & C. Wilcox, 189–203. Vancouver and Toronto: University of British Columbia Press.
- Pickett, B. L. 2009. *Historical Dictionary of Homosexuality*. Lanham MD, Toronto and Plymouth UK: The Scarecrow Press.
- Rodby, K. 2009. *The Dark Heart of Utopia: Sexuality, Ideology, and the Totalitarian Movement*. New York and Bloomington: iUniverse.
- Rubenstein, M. "An Anglican Crisis of Comparison: Intersections of Race, Gender, and Religious Authority, with Particular Reference to the Church of Nigeria". *Journal of the American Academy of Religion* 72, 2 (2004): 341–365.
- Siker, J. S. 2004. "Homosexuality". In *The Encyclopedia of Protestantism*, Vol. 2, edited by H. J. Hillerbrand, 705–709. New York and London: Routledge.
- Siker, J. S., ed. 2007. *Homosexuality and Religion: An Encyclopedia*. Westport CN and London: Greenwood Press.
- Wald, K. D. & G. B. Glover. 2007. "Theological Perspectives on Gay Unions: The Uneasy Marriage of Religion and Politics". In *The Politics of Same-Sex Marriage*, edited by C. A. Rimmerman & C. Wilcox, 105–129. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Wilcox, M. 2003 *Coming Out in Christianity: Religion, Identity, and Community*. Bloomington: Indiana University Press.
- Wolkomir, M. "Wrestling with the Angels of Meaning: The Revisionist Ideological Work of Gay and Ex-Gay Christian Men". *Symbolic Interaction* 24, 4 (2001): 407–424.
- Wolkomir, M. 2006. "Be Not Deceived". *The Sacred and Sexual Struggles of Gay and Ex-gay Christian Men*. New Brunswick, New Jersey, and London: Rutgers University Press.

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

275-9(4)(082)

274/279-9(497.11)(082)

ЈУНИР. Годишња интернационална конференција (24 ; 2017 ; Београд)
500 година протестантске реформације / XXIV годишња међународна ЈУНИР
конференција ; [приређивачи Драгољуб Б. Ђорђевић, Драган Тодоровић]. -
Ниш
: Југословенско удружење за научно истраживање религије : Универзитет,
Машински факултет, 2010 (Ниш : Scero print). - 234 стр. : илустр. ; 21
cm. - (ЈУНИР годишњак ; 24, 2017)

Текст ћир. и лат. - Тираж 200. - Белешке о ауторима и приређивачима: стр.
213-234. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз
сваки рад. - Summaries. - Регистар.

ISBN 978-86-86957-20-7 (ЈУНИР)

а) Реформација - Европа - Зборници б) Протестантизам - Србија - Зборници
COBISS.SR-ID 247280908